

Ersta Sköndal Bräcke högskola
Institutionen för socialvetenskap
Socionomprogrammet 210 hp

"Det ska inte spela någon roll var man bor [...] du ska få exakt samma förutsättningar så länge du bor i Sverige".

En kvalitativ studie om hur insatsen daglig verksamhet för personer över 67 år beviljas enligt LSS

Tatiana Kim

Socialt arbete och kunskapsutveckling, 30 hp

SOC6, VT 2018

Kandidatuppsats

Handledare: Anna Whitaker

Examinator: Anders Kassman

Sammanfattning

Syftet med studien var att undersöka på vilka grunder LSS handläggare gör bedömningen att fortsätta bevilja insatsen daglig verksamhet för personer som har fyllt 67 år i olika stadsdelar inom Stockholm stad. I studien valde jag att använda mig av en kvalitativ metod som bestod av fem semistrukturerade intervjuer och kompletterande samtal med strateg. Resultatet analyseras med hjälp av teorier om handlingsutrymme. Slutsatsen med studien visade sig vara att det inte alltid görs individuella bedömningar och istället för lite tittar man på riktlinjer och direktiv.

Nyckelord:

Funktionsnedsättning, äldre, daglig verksamhet, LSS

Abstract

The purpose of the study was to investigate on what grounds LSS officers make the assessment to continue granting the operation daily activities for people who have turned 67 in different districts within Stockholm city. In the study, I chose to use a qualitative method that consisted of five semi-structured interviews and complementary discussions with one strategist. The results were analyzed with the help of theories of capacity for action. The conclusion with the study turned out to be that there are not always individual assessments and instead of using guidelines and directives.

Keywords:

Disability, elderly, daily activities, daycare centers, LSS

Innehåll

1. Inledning	5
1.1 Problemformulering	6
1.2 Syfte	6
1.3 Frågeställningar	6
1.4 Bakgrund	6
1.4.1 Socialtjänstlagen som rättighetslagstiftning	7
1.4.2 LSS och personkretsarna	7
1.4.3 Daglig verksamhet	8
2. Tidigare forskning	8
2.1 Vikten av daglig verksamhet	9
2.1.1 Myndighet	9
3. Metod	10
3.1 Metodologisk ansats	10
3.2 Förförståelse	11
3.3 Urval och material	11
3.4 Genomförande	12
3.4.1 Litteraturgenomgång	12
3.4.2 Intervjuer	12
3.4.3 Transkribering	12
3.4.4 Kodning	13
3.5 Forskningsetiska aspekter	13
3.6. Metodreflektion	14
3.6.1 Validitet och reliabilitet	14
3.6.2 Metoddiskussion	14
4. Teori	14
4.1 Handlingsutrymme; Lipskys respektive Howe respektive Johansson	15
4.2 Biståndshandläggarnas handlingsutrymme	15
5. Resultat	16
5.1 Individ i kläm	17
5.1.1 Ska inte spela roll	18
5.1.2 Sammanfattningsvis	19
5.2 Godtycklighet	19
5.2.1 Konsekvenser	19
5.2.2 Likställighet	20
5.2.3 Sammanfattningsvis	20
5.3 Begränsad/styrd handlingsutrymme	20

5.3.1 Politisk styrning	20
5.3.2 Ekonomiskt styrd	21
5.3.3 Sammanfattningsvis	21
5.4 Normer kring ålder	22
5.4.1 Tillhörighet till enhet	22
5.4.2 Tänker olika	22
5.4.3 Sammanfattningsvis	22
6. Analys	23
6.1 Individ i kläm	23
6.2 Godtycklighet	24
6.3 Begränsad/styrd handlingsutrymme	24
6.4 Normer kring ålder	26
7. Slutdiskussion	27
7.1 Frågeställningar	27
7.2 Funderingar om framtida forskning	28
Referenslista	28
Bilaga 1	33
Bilaga 2	34

1. Inledning

Under år 2015 hade nästan 35 300 personer med funktionsnedsättningar insatsen daglig verksamhet enligt Lagen om stöd och service (LSS) enligt Socialstyrelsens statistiska uppgifter. Rätten till insatsen bör avse personer som är i yrkesverksam ålder som saknar arbete eller annan daglig sysselsättning (Larsson & Larsson, 2017). Å ena sidan innebär det att den dagen de fyller 67 år upphör insatsen enligt lagstiftningen, då liknande riktlinjer används som i arbetslivet (HFD 2014 ref.41). En diskussion har förts kring insatsen daglig verksamhet samt vilka insatser som kan ersätta den dagliga verksamheten när personer fyller 67 år (Socialtjänstrappport, 2016). Personer med funktionsnedsättningar faller mellan stolarna, då de inte är i yrkesverksam ålder längre samt saknar annan daglig sysselsättning utanför hemmet. Å andra sidan hindrar det emellertid inte att även personer som uppnått pensionsålder bör ges möjlighet att fortsätta i daglig verksamhet för att därigenom undvika "passivering och isolering" (prop. 1992/93:159 s. 90). Bör rätten till insatsen daglig verksamhet baseras på åldern och inte på behov? (HFD 2014 ref.41).

Äldre kan både åldras med och till ohälsa och funktionsnedsättningar. Inom den förstnämnda gruppen finns bland annat personer som åldras både med inlärningssvårigheter och ADHD, med Aspergers syndrom och andra långvariga psykiska funktionsnedsättningar (personkrets 1 och 2). För vissa är den ohälsan en del av vardagen medan för andra kan den skapa stort lidande och påverka hela livsföringen (Harnett & Jönson, 2015).

Forskning visar att daglig verksamhet ofta ses som en viktig och positiv del av livet och ger en identitet, vänskap och samvaro med arbetskamrater, struktur på dagen samt glädje i att tillverka något (Socialstyrelsen, 2011).

En av de viktigaste grundstenarna med LSS är att personer med funktionshinder, med insatsernas hjälp, ska få möjlighet att leva som andra. Men i ett tiotal svenska kommuner har personer som fyllt 67 år inte rätt till fortsatt daglig verksamhet. Ytterligare några kommuner skriver att fortsatt daglig verksamhet inte beviljas "i normalfallet" (Länsstyrelserna, 2007).

Som socialarbetare kan det vara svårt att knyta samman klientens behov med organisationens uppdrag utifrån gräsrotsbyråkratens uppgift som innebär att socialarbetaren å ena sidan möter klienter som människa till människa och å andra sidan har sitt handlingsutrymme begränsat genom lagstiftningen (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2014). Att vara socialarbetare handlar inte bara om att samtala och hjälpa människor utan att kunna tolka klientens situation och behov rätt. Denna position innebär ett dilemma där man tittar på personens behov av att fortsätta med sin dagliga verksamhet eller på lagstiftning som säger att insatsen ska upphöra den dag man hade fyllt 67 år.

1.1 Problemformulering

Det är 14 olika stadsdelar inom Stockholm stad som ger individuellt stöd och service till vuxna med funktionsnedsättning genom insatser enligt LSS och bistånd enligt socialtjänstlagen (SoL). Antalet personer som blivit beviljade fortsatt daglig verksamhet enligt LSS skiljer sig markant åt beroende på vilken stadsdel inom Stockholm stad som utrett behovet (Socialtjänstrapport, 2016). Detta trots att HFD (2014 ref 41) dömt att personer som fyller 67 år inte bör vara berättigade daglig verksamhet utifrån de generella riktlinjer som finns i arbetslivet. Det är biståndshandläggare som ansvarar för att kunna se om behovet finns eller om det kan tillgodoses på annat sätt. Då stadsdelarnas beslut skiljer sig åt bör det undersökas om biståndshandläggare gör en samstämmig, eller jämlik, bedömning för liknande fall.

1.2 Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka på vilka grunder LSS handläggare gör bedömningen att fortsätta bevilja insatsen daglig verksamhet för personer som har fyllt 67 år i olika stadsdelar inom Stockholm stad.

1.3 Frågeställningar

- Hur gör LSS handläggare bedömningen om en individ över 67 har rätt till daglig verksamhet?
- På vilket sätt skiljer sig handläggarnas beslut mellan de olika stadsdelarna inom Stockholm stad?

1.4 Bakgrund

Sedan 1900-talet har den svenska välfärdsstaten genomgått viktiga förändringar i både lagstiftningen och hur välfärdspolitiken organiseras och tillämpas (Lindqvist, 2013). Arbete handlar inte bara om materiell välfärd utan att ha ett arbete har en stor betydelse i alla människors livskvalitet och delaktighet i samhällslivet (HFD 2014 ref.41). Den nya pensionsreformen, implementerad 1999, att själv inom vissa ramar besluta tidpunkten för pensionering realiserar tack vare en flexibel pensionsålder, från 61 till 67 år (Johansson & Larsson, 2016). Synen på äldre och åldrande har förändrats och medborgarna uppmuntras till att arbeta längre upp i åldrarna. Detta gäller inte minst personer med funktionsnedsättningar (Larsson & Larsson, 2017). Insatsen daglig verksamhet enligt LSS kan ses som en lösning som svarar mot grundläggande mänskliga behov av gemenskap, utveckling och en meningsfull tillvaro (Larsson & Larsson, 2017).

I dagens samhälle lever de flesta personer med funktionsnedsättning, de hinder och barriärer som finns i samhället i form av diskriminerande attityder och bristande tillgänglighet. Delaktigheten och lika levnadsvillkor anges som mål inom funktionshinderspolitiken (ibid).

Normalisering, självbestämmande och delaktighet är viktiga ledord i funktionshinderspolitiken. Det är viktigt att människor med funktionsnedsättning ska bo, utbilda sig och arbeta i samhället.

Lagstiftningen är utformad för att ge personer med funktionsnedsättning tillgång till erforderligt stöd för att detta ska förverkligas (Socialstyrelsen, 2011). Personer med funktionsnedsättning enligt lag om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS ska leva ett "normalt liv" och "bo som andra" (Johansson & Larsson, 2016). Målet om att kunna leva och bo som andra är möjligt att översätta till bestämmelserna i diskrimineringslagen § 4, som handlar om bristande delaktighet (SFS 2008:567). Men slutar andra i samhället, som inte omfattas av LSS-lagstiftningen arbeta vid 67 års ålder? 2016 fanns det nästan en halv miljon personer som tog pension men fortsatte arbeta (Pensionsmyndigheten, 2016). Så blir det verkligen att stadsdelarna använder samma generella riktlinjer som arbetslivet såsom HFD (2014 ref 41) förespråkar?

1.4.1 Socialtjänstlagen som rättighetslagstiftning

Alla med omsorgsbehov – oavsett ålder och typ av funktionshinder – omfattas av *Socialtjänstlagen* (SoL), medan personer med omfattande funktionshinder som "uppenbart inte beror på normalt åldrande" under vissa förutsättningar också kan omfattas av *Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade* (LSS). Dessa lagar skiljer sig åt till sin utformning (Åström, 2000).

Socialtjänstlagen (SoL) SFS 2018:1894 säger att :

Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt.

Den som inte kan försörja sig men som kan arbeta har rätt till försörjningsstöd enligt första stycket om han eller hon står till arbetsmarknadens förfogande. Om det finns godtagbara skäl har den enskilde rätt till försörjningsstöd även om han eller hon inte står till arbetsmarknadens förfogande.

Vid prövningen av behovet av bistånd för livsföringen i övrigt får hänsyn inte tas till den enskildes ekonomiska förhållanden om rätten att ta ut avgifter för biståndet regleras i 8 kap.

Den enskilde ska genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet ska utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv.

1.4.2 LSS och personkretsarna

Den 1 januari 1994 trädde lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS i kraft. LSS är en rättighetslag som ska garantera personer med varaktiga funktionshinder goda levnadsvillkor. Personer med funktionshinder ska få möjlighet att leva som andra genom att den enskilde får den hjälp i det vardagliga livet samt att den enskilde ska kunna påverka vilket stöd och service de får. En förutsättning är att individen ska tillhöra någon av de tre personkretsar som anges i lagen:

1. Personer med utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd
2. Personer med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom

3. Personer med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om dessa hinder är stora och orsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service.

LSS ger rätt till tio insatser för särskilt stöd och särskild service som personer med funktionsnedsättningar kan behöva (Bergstrand, 2012). Alla brukare och patienter har dessutom möjligheten att välja utförare av daglig verksamhet enligt Lagen om valfrihetssystem (SFS 2008:962). Utöver lagen om valfrihetssystem blir det viktigt att betona antidiskrimineringslag (SFS 1999:132) som förbjuder diskriminering av funktionshindrade i arbetslivet, vilken ingår i FN:s standardregler att ge likvärdiga villkor i arbete för personer med funktionsnedsättning som sedan 2007 kallas för FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (Lindqvist, 2012). LSS kompletterar socialtjänstlagens bestämmelser om bistånd som även gäller för funktionshindrade ("om behoven inte tillgodoses på annat sätt").

1.4.3 Daglig verksamhet

Daglig verksamhet är en av de tio insatserna enligt LSS för personer med funktionsnedsättning som är i yrkesverksam ålder som saknar förvärvsarbete och inte utbildar sig och som tillhör personkrets 1 och 2 (Bergstrand, 2012). Insatsen är vanligast för personer i åldern 20–25 år och avtar något med stigande ålder för att minska kraftigt vid 65–67 års ålder, den ålder då de flesta upphör med sin yrkesverksamhet (Socialstyrelsen, 2008). Totalt hade 92 personer över 67 år med beslut om daglig verksamhet enligt LSS, vilket har ökat från år 2015 till 2016 och könsfördelningen har jämnats ut över hela staden (Socialtjänstrapport, 2016).

Daglig verksamhet innebär bistånd i form av sysselsättning under dagtid utanför hemmet. Innehållet och formerna kan skrivas utifrån deltagarnas behov till följd av organisation och inriktning av verksamhet (Socialstyrelsen, 2011).

Idag finns en mångfald av verksamheter med olika inriktningar efter behov och intresseområden. Alla dessa verksamheter ska innehålla meningsfulla sysselsättningar, ska grunda sig på respekt för den enskildes integritet och självbestämmande. Syftet med all verksamhet enligt LSS är att underlätta det dagliga livet för personer med omfattande funktionsnedsättning, bidra till personlig utveckling och främja full delaktighet i samhället (Socialstyrelsen, 2011).

2. Tidigare forskning

I följande kapitel presenteras forskning om äldre, funktionsnedsatta, betydelse av daglig verksamhet.

När det gäller funktionsnedsättning och funktionshinder används begreppet funktionsnedsättning i relation till personer och står för en individuell egenskap i betydelsen signifikant nedsättning av

funktionsförmåga. Med funktionshinder uppstår svårigheter i samspel mellan individuella egenskaper, situationella krav och hur den omgivande miljön är utformad (jfr Söder 2000; Gustavsson 2004; Shakespeare 2006). Detta innebär att begreppet funktionshinder används som övergripande begrepp för ett forskningsområde där kategoriseringsprocesser inbegrips (se Söder 2000; Gubrium & Holstein 2001; Hydén, Nilholm & Karlsson 2003; Järvinen & Mik-Meyer 2003).

I tidigare forskning framgår att personer med funktionsnedsättning i många avseenden betraktas och bemöts som personer med nedsatt funktionsförmåga (jfr Barron 2004, 2008; Thomas 2006; Lövgren & Hamreby 2011). Inte lika uppmärksammat är att också förståelser av åldrande och äldre i relation till funktionshinder divergerar något jämfört med hur dessa kommer till uttryck inom det som här benämns som ”äldreforskning” – samhällsvetenskaplig forskning om äldre och socialt åldrande.

Enligt Sandvin (2008) har både funktionsförmåga och ålder mycket gemensamt och menar att kategorisering av nedsatt funktionsförmåga görs som ”negationer av ett normativt definierat normalitetsideal”, och att liknande negationer präglar åldersrelaterade kategorier där ”barndom, ungdom och ålderdom definieras utifrån sin brist på de egenskaper som förknippas med kategorin vuxen”.

2.1 Vikten av daglig verksamhet

Flera studier visar vikten av daglig verksamhet. Mannerfelt (2000) har intervjuat personer med psykisk funktionsnedsättning som upplevde verksamheterna som meningsskapande, som framförallt skapar struktur på dagen och ger en social samvaro men leder inte i någon större utsträckning till varaktiga relationer. Att ha ett arbete att gå till ger en plan och förutsägbarhet i tillvaron samtidigt som det ger en variation i vardagen (Thorsen, Hegdal, 2007). Att regelbundet komma ut från sin bostad till meningsfull sysselsättning ger ”*rytm åt dagen och veckan*” (Johansson, 2000). Det är först och främst känslan av att bemästra sitt jobb som meningsfullt arbete engagerar och att vara delaktig har en stor betydelse (Hegdal, 2005).

LSS-kommitténs undersökning har visat att 83 procent av de som var beviljade boende och daglig verksamhet enligt LSS, svarade att de alltid eller oftast trivdes på sin dagliga verksamhet (SOU 2008:77).

2.1.1 Myndighet

Tidigare forskning har visat att myndigheterna följer parallella spår – som utvecklas oberoende av varandra – när det gäller tillämpningen av välfärdsrätten. Det kan också uttryckas så att olika myndigheter följer olika normativa mönster när det gäller vad som påverkar rättstillämpningen (Erlandsson, 2014).

Olika professioner har olika sätt att se på rätten. Beslut enligt LSS fattas alltså primärt av tjänstemän inom kommuner. Tjänstemännen har olika utbildningsbakgrund och verkar i olika organisationer med olika kultur och olika mål för verksamheten. Kommunerna är politiskt styrda organisationer med en kommunal budget som måste räcka till olika verksamheter. Tjänstemännen

inom kommunerna som fattar beslut enligt LSS är utbildade inom socialt arbete och ser ofta effekterna av sina beslut eftersom verkställigheten oftast sker inom den kommunala verksamheten (ibid).

3. Metod

I följande avsnitt beskrivs de olika forskningsmomenten i studien och förklarar varför den är utformad som den är. I kronologisk ordning följer; metodologiska ansatser, förförståelse, forskningsmetoder som använts samt urval och de etiska övervägandena som har varit aktuella för denna studie.

Dessutom kommer det en beskrivning om studiens genomförande och hur intervjumaterialet har bearbetats. Avslutningsvis redovisas studiens metodkritiska diskussion.

3.1 Metodologisk ansats

Genom följande ansats ämnar studien öka kunskapen kring uppsatsens forskningsområde. Studiens syfte och frågeställningar formulerats utifrån en abduktiv ansats, vilken jag ser som en lämplig utgångspunkt. Till skillnad från en deduktiv ansats, där teorier eller hypoteser är utgångspunkt, eller en induktiv ansats, med sannolikhet och empiri som utgångspunkt, så använder det abduktiva både det insamlade empiriska och teoretiska materialet och utvecklar det under studiens gång. Detta innebär att min studies utgångspunkt är både den insamlade empirin och tidigare teoribildning (Alvesson och Sköldberg, 2017). Trots att jag ville utgå ifrån det enbart empiriska, vilket hade gjort studien till en induktiv empiriinsamling, så anser jag att det hade varit missvisande då det finns tidigare forskning och teoribildning som behöver tas hänsyn till för att skapa en helhetsbild för studiens undersökningsområde. Både innan och efter intervjuerna med alla respondenterna sammanflätas empirin med författarens egna förkunskaper och föreställningar så väl som den teoretiska bakgrunden som studiens undersökningsområde rör sig inom. Genom att använda en abduktiv ansats blir inte studien så styrd som med en deduktiv men inte heller så öppen som en induktiv (Sohlberg och Sohlberg, 2013).

Jag har valt att utgå ifrån ett kvalitativt förhållningssätt eftersom frågor som rör människors upplevelser och syn av olika saker går att uppnå genom att beskriva, förklara och tolka - vilket är ledord inom det kvalitativa (Ahrne, 2011). Eftersom studien undersöker en del av LSS handläggares arbetande vardag, i form av utredningar och bedömningar, anser jag att det är lämpligt att anta att respondenterna kan besvara studiens frågor och reflektera över sina svar. Till skillnad från kvantitativ forskning karaktäriseras kvalitativ forskning av ord och språk istället för statistik och siffror.

Kvalitativa forskningsmetoder kan dock anses vara för subjektiva, vilket kan påverka forskningsresultatet genom att det byggs upp på forskarens egna uppfattningar och inte en teoretisk grund (Bryman, 2011). Å andra sidan argumenterar Denscombe (2016) att de kvalitativa intervjuerna möjliggör svar på djupet och inte endast består av uppfångandet av enstaka ord.

Med bakgrund av studiens syfte samlas det empiriska materialet in genom semistrukturerade kvalitativa intervjuer. Denna intervjuform bygger på att forskaren utgår ifrån olika teman som ska beröras i intervjun och ger forskaren utrymme för flexibilitet. Detta innebär att frågor inte behöver ställas i en viss ordning (Bryman, 2011). Respondenter får möjligheten att formulera egna svar utefter öppna frågeställningar vilka ger möjligheten att täcka in bredare områden för att svara på studiens syfte (Kvale och Brinkmann, 2014).

3.2 Förförståelse

Under hösten 2017 har jag genomfört min verksamhetsförlagda utbildning på socialtjänsten inom en av Stockholm stads stadsdel. Under den tiden har jag fått förförståelse kring arbete med funktionsnedsättning och tagit del av praxis samt kommunala riktlinjer bland annat generositet att fortsätta bevilja insatsen daglig verksamhet enligt LSS för personer som är över 67 år. Min förförståelse var att olika stadsdelar inom Stockholm stad följer efter en muntlig direktiv/riktning från politiker att personer med funktionsnedsättning som över 67 år har möjlighet att fortsätta med daglig verksamhet då anledningen är att man inte har andra verksamheter att erbjuda. Det blev möjligt för de som tidigare haft daglig verksamhet och som förlorat den vid 67-årsdagen att efter ansökan, återfå insatsen. Jag har annars varit i kontakt med målgruppen och sett nån slags av oro som skapas i samband med uppföljningsmöte med biståndshandläggare att möjligtvis få höra igen att de inte få fortsätta arbeta längre.

3.3 Urval och material

Empiri till studien samlades in genom intervjuer med professionella inom socialtjänsten. Den urvalsmetod som jag har använd mig av är ett målinriktat urval, vilket inte är ett slumpmässigt urval, och bygger på att jag väljer respondenter utefter vissa kriterier (Bryman, 2011). I urvalet har jag eftersträvat en spridning mellan 14 stadsdelar av olika storlek inom Stockholm stad. I början försökte jag kontakta flera socialsekreterare som utför arbete med personer med funktionsnedsättningar över 67 år. Anledningen till valet av det målinriktade urvalet var att den lät mig intervjua LSS-handläggare inom Stockholm stad som borde ha erfarenhet av det som studien ämnar undersöka. För att komma i kontakt med biståndshandläggare har jag i första skedet skickat ett informationsbrev med en kort beskrivning av studiens syfte samt forskningsöverväganden via e-post och bett personer med intresse av att vara med i studien återkoppla. I andra skedet skickades informationsbrevet till olika chefer inom socialtjänstens vuxenenheter eller äldreomsorg i samtliga 14 stadsdelsförvaltningar inom Stockholm stad.

Bryman (2011) påpekar att det är svårt att säga hur många intervjuer som ska genomföras och hur många respondenter som krävs för att kunna uppnå en teoretiska mättnad. Mot bakgrund av detta samt med hänsyn till studiens tidsperiod var ambitionen att genomföra tio individuella intervjuer med de professionella inom socialtjänsten i tio olika stadsdelar.

Det empiriska materialet har samlats in genom semistrukturerade intervjuer med fem LSS handläggare i tre olika stadsdelar inom Stockholm stad och ett kompletterande samtal med en strateg på en av Stockholms läns Socialförvaltningar. Totalt deltog sex respondenter i studien. Representanter har utbildning som socionomer, arbetsterapeuter och socialpedagog. Det var ytterligare tre intresserade som hörde av sig eftersom de tyckte studiens ämne var intressant. Dessa tre ville dock inte delta i studien på grund av att de var nya och uppgav att de inte trodde att de hade tillräckligt med erfarenhet av ämnet.

Jag utgick utifrån Socialtjänstrapport (2016) socialtjänstens rapport som redovisar antal personer som blev beviljad insatsen daglig verksamhet enligt LSS efter dem har fyllt 67 år. Det fanns flera stadsdelar som enligt den här rapporten inte hade några brukare med daglig verksamhet, dels för att de inte fick fortsätta med daglig verksamhet eller de inte önskat ha den kvar. Det hade varit intressant att intervjua någon från dessa stadsdelar och ta del av den informationen. Tyvärr var ingen av studiens respondenter ifrån en stadsdelsförvaltning som inte hade några brukare över 67 med beviljad insats.

3.4 Genomförande

3.4.1 Litteraturgenomgång

Utifrån studiens syfte och frågeställningar inleddes studien med en litteraturgenomgång av tidigare forskning och lagar. Sedan använde jag mig av sökorden; funktionsnedsättning, funktionshinder äldre, daglig verksamhet, disabilities, elder, daily activities. Sökningen gjordes i följande databaser: Academic Search Complete, Worldcat, Agelina och Libris. Bryman (2008) menar att genomföra litteraturgenomgång är en möjlighet för forskaren att se vilken forskning och kunskap som det finns inom det studerade området.

3.4.2 Intervjuer

Studien bygger på empirin från sex kvalitativa intervjuer som genomfördes mellan vecka 11 och 15, 2018, i form av både personligt möte och möte per telefon. Innan intervjun fick samtliga respondenter se intervjuguiden (Bilaga 3). Intervjuerna ägde rum på respondenternas arbetsplats eller över telefon efter önskemål. Innan intervjun påbörjades informerades alla respondenter om studiens syfte och informationsbrevet samt samtyckesbrevet (bilaga 1 & 2) delgavs muntligt. Samtliga respondenter gav samtycke till intervjuaren att få spela in intervjun på band, vilka raderades efter att uppsatsen blivit godkänd. Intervjuerna varade i allt från 45 till 75 minuter. Innan intervjuguiden utformades genomfördes en intervju per telefon för att samla information om det område studien ämnar undersöka.

3.4.3 Transkribering

Efter intervjun så lyssnades inspelningarna igenom en gång innan transkriberingsprocessen påbörjades för att påminna mig om det allmänna stämningläget under intervjun. Anteckningar gjordes för att

möjliggöra för en mer effektiv transkriberingsprocess. Efter den initiala genomlysningen av inspelningarna så transkriberades dessa samma dag eller dagen efter intervjun genomförts. I transkriberingen gjordes valet att bibehålla intervjupersonernas formuleringar och uttryckssätt (Bryman, 2011). Sådant som hummanden, pauser, betoningar och suckar markerades inte med i texten.

3.4.4 Kodning

Under transkriberingen noterades ofta förekommande ord, fraser eller ämnen för att skapa en tydlig början i kodningsprocessen. Dessa ofta förekommande delar markerades i dokumenten för att sedan användas som teman i resultatdelen. Allt material som kodats samlades in i ett eget dokument.

Koderna som skapades var: *Individ i kläm, godtycklighet, begränsad/styrd handlingsutrymme och normer kring ålder.*

3.5 Forskningsetiska aspekter

Min studie har genomförts utifrån de fyra övergripande etikregler som formulerats av den svenska myndighet vetenskapsrådet:

1. Informationskravet: forskaren behöver informera de respondenter om den aktuella undersökningens syfte och vad deras medverkan kommer att innebära.
2. Samtyckeskravet: respondenterna har rätt att själva bestämma över sin medverkan.
3. Konfidentialitetskravet: materialet kommer att behandlas konfidentiellt och obehöriga personer inte kan ta del av dem.
4. Nyttjandekravet: alla insamlade uppgifter kommer endast användas i just denna undersökning (Vetenskapsrådet, 2002).

Informationskravet var uppfyllt genom att skapa ett informationsbrev (se bilaga 1) med kort beskrivning av studiens syfte samt forskningsöverväganden via e post och brett personer med intresse av att vara med i studien kontakta mig. Muntlig beskrivning av studien syfte genomfördes muntligt inför varje intervju. Till varje intervjutillfälle tog jag med mig en samtyckesblankett (se bilaga 2) och delade ut för att erhålla ett skriftligt samtycke från intervjupersonen. Intervju personer informerades om all materialet kommer att spelas in på band och behandlas konfidentiellt och att inga obehöriga personer kommer få ta del av materialet. Deltagande i studien är frivilligt och kan när som helst avbrytas. Varken namn, personuppgifter, stadsdel, arbetsplats kommer publiceras i det slutliga arbetet. Materialet har transkriberats och behandlats konfidentiellt. Materialet har används i just denna undersökning samt förstörs efter det att studien är slutförd. Med följande uppfylls både konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

3.6. Metodreflektion

3.6.1 Validitet och reliabilitet

Bryman (2011) menar att validitet handlar om mätverktygen, d.v.s. att mäta vad de säger sig mäta och reliabilitet handlar om mätningarnas tillförlitlighet. Davidson och Patel (2011) menar att i kvalitativ forskning strävar forskaren efter validitet i hela processen. Ju mer underlag genom empiri en forskare har så kan de skapa en trovärdig tolkning av intervjupersonernas uppfattning och ståndpunkter.

Traditionellt kännetecknas hög reliabilitet av att studien går att replikeras vid ett annat tillfälle och få samma resultat (Trost, 2010). Inom kvalitativa studier råder det sällan konsensus vilket gör att reliabilitets begrepp blir svårt att använda. Om en kvalitativ studie replikeras och respondenterna svarar annorlunda så innebär inte detta att reliabiliteten är låg, då människors upplevelser och åsikter förändras med tiden (Patel & Davidson 2011; Trost 2010, s. 132).

3.6.2 Metoddiskussion

I och med att intervjuer används som metod för att samla in empiri så speglar den insamlade informationen endast respondenternas världsbild. Då endast sex intervjuer, med personer i fyra av 14 stadsdelar, genomfördes så reflekterar resultatet endast en begränsad populations åsikt i frågan vilket gör att studiens möjlighet att generalisera resultatet, även inom Stockholm stad, är begränsad. (Patel & Davidson, 2011). Istället för intervjuer hade bedömningsgrunder kunnat undersökas genom en dokumentgenomgång i form av undersökning av de olika stadsdelarnas riktlinjer eller dokument. Då direktivet som studien grundar sig på inte var skriftligt nedskrivna utan mer eller mindre endast muntligt kommunicerat på arbetsplatsen gick det dock inte att undersöka skriftliga direktiv. Riktlinjer kring hur bedömningar skulle göras i frågan om daglig verksamhet för individer över 67 var även ett känsligt ämne, vilket visades under intervjun med strategen. Patel och Davidson (2011) beskriver hur intervjuer möjliggör för att se respondentens åsikter och upplevelser. Då direktivet som studien grundade sig på var muntligt kommunicerad över 14 stadsdelar möjliggör det för flera olika tolkningar vilket gjorde det intressant att ta del av de enskilda respondenternas åsikter.

4. Teori

I detta kapitel presenteras den teoretiska utgångspunkten som ligger till grund för analysen. Studiens författare kommer utgå från studiens empiriska information och sedan undersöka denna med den teoretiska utgångspunkten. Studien är en empiridrivna studie och inte teoridrivna. Efter empirins kodning observerades att biståndshandläggarnas handlingsutrymme var ett centralt tema som problematiserad och valdes därför som den teoretiska utgångspunkten i studien.

4.1 Handlingsutrymme

Att vara socialarbetare handlar om att vara representant för en offentlig, privat eller ideell organisation. Det är socialarbetarens roll att man ska kommunicera, utreda, bedöma, stödja människor som ska ha hjälp. Denna position beskrivs som "gräsrotsbyråkrat", "gatubyråkrat" eller "frontlinjebyråkrat" (Svensson m.fl. 2014). Så som Lipsky tolkas, så är det framförallt ett kännetecken för en socialarbetare har en direkt kontakt med medborgare och för att kunna genomföra sitt arbete måste socialarbetare ha en viss handlingsfrihet (Lindelöf & Rönnbäck, 2004).

Det är framförallt eftersom det sociala arbetet är dynamiskt och föränderligt, med snabba och flexibla beslut såväl som svara på olika intressen och vaga riktlinjer, som Lipsy anser att socialarbetare är i behov av ett stort handlingsutrymme (Evans & Harris, 2004). Till skillnad från Lipsy beskriver Howe en verklighet där socialarbetarens handlingsutrymme är begränsat då socialarbetaren styrs av politiska intressenter såväl som organisatoriska faktorer. Howe beskriver vidare att hans kritik mot Lipskys skönmålade verklighet bland annat handlar om att handlingsutrymme i en organiserad kontext oftast misstas för professionell makt. Här kan socialarbetarens makt misstas för beslutfattarens (Evans & Harris, 2004).

Både Lipsky och Howe ser det som viktigt att socialarbetaren har handlingsutrymme att utöva professionell makt men deras utgångspunkter är olika, och hamnar i handlingsutrymmets faktiska varande eller icke varande. De beskriver även att de upplever att handlingsutrymme inte behöver försvinna till förmån för regler och riktlinjer. Socialarbetarens frihet att agera utan riktlinjer och vägledning är central i Evans och Harris olikheter (Evans & Harris, 2004).

Evans och Harris (2004) ser handlingsutrymme som ett neutralt fenomen som kan ta sig olika uttryck. Det är något positivt när professionella beslut kan tas direkt av den professionella i kontakt med klienten. Det kan även ta sig uttryck att det istället blir ett sätt att utöva makt över den utsatta.

I Johansson (2007) betonar han inte handlingsutrymme lika starkt som Lipsky men ser istället på faktorer som kan vara begränsade för handlingsfriheten, vilken kan variera på arbetsuppgiftens karaktär och hur organisationen ser ut. I socialarbetarens fall så begränsas det, trots den breda ramlagen de arbetar utefter, då de behöver riktlinjer, direktiv och dylikt för att kunna uppnå legitimitet i sitt arbete. Dessa riktlinjer och andra policys kan verka direkt begränsade för socialarbetaren. Johansson drar slutsatsen att institutionalisering blir en utgångspunkt i hur makt utövas. Han beskriver den klara motsättningen mellan handlingsfrihet och kontroll. Gräsrotsbyråkrater, såsom socialarbetare, kan, enligt Johansson, ses som vara viktigare än att kontrollera än andra grupper då deras arbete med klienter inte går att kontrollera vilket gör att de kontrollerar arbetet både innan och efter arbetets utförs.

4.2 Biståndshandläggarnas handlingsutrymme

Wolmesjö och Staaf (2014) menar att när biståndshandläggare beviljar bistånd utifrån den enskildes behov och önskemål använder de sig av kommunens pengar och resurser. Det ger

biståndshandläggaren en stor frihet i arbetet. Handlingsutrymme innebär en möjlighet att välja hur man som professionell ska agera utifrån det utrymme organisationens uppdrag sätter. Med denna uppstår dilemma där socialarbetaren å ena sidan möter medborgaren som människa till människa, å andra sidan har sitt handlingsutrymme begränsat genom de regler, lagar, styrdokument och kommunala riktlinjer (Svensson m.fl. 2014).

Handlingsutrymme är styrd och måste förhålla sig till administrativa regler. Socialarbetaren har fler administrativa regler att förhålla sig till så finns det ett handlingsutrymme. Eftersom reglerna är många och motstridiga behöver gräsrotsbyråkrater göra en bedömning över hur man ska förhålla sig till regler och riktlinjer och får därmed ett handlingsutrymme (Evans & Harris, 2004).

Dunér och Nordström (2005) menar att genom att biståndshandläggarna gör på det sättet i sina bedömningar utgår de från standardiserade insatser och kategoriserar. De äldre och funktionshindrade delas då in i administrativa grupper utifrån det behov som de har. Biståndshandläggarna använder sig av administrativ makt när de beviljar insatser till äldre och funktionshindrade.

I en undersökning om biståndshandläggare inom äldreomsorgen har visat sig att handläggarna har stora möjligheter till att fatta beslut och bevilja olika insatser enligt Socialtjänstlagen. Äldre och funktionshindrade behandlas i olika fall lika. Denna målgrupp får inte längre individuella prövningar, utan handläggarna följer efter rutiner i handlägningsprocessen och blir mer som administrativ rutin. I och med avsaknaden av individuella prövningar går handlägningsprocessen iväg från den professionella bedömningen. Vilket innebär att handläggarna långt ifrån använder det handlingsutrymme som lagen ger dem utrymme för (Rönnbäck & Lindelöf, 2004).

Enligt Isaksson (2014) skapas handlingsutrymmet mellan organisationen och den professionella. Handlingsutrymmet är inte något som finns nedskrivet utan det är mer ett sätt för biståndshandläggaren att välja hur man ska agera i olika situationer utifrån det uppdrag som organisationen har tydliggjort. Det kan leda till såväl maktmissbruk bland de enskilda socialarbetare och vara något som högre beslutsfattare kan gömma sig bakom. Samtidigt kan handlingsutrymmet vara en förutsättning för att socialarbetaren ska kunna utföra ett professionellt arbete (Evans & Harris, 2004).

5. Resultat

I detta kapitel kommer resultatet från sex intervjuer med biståndshandläggare presenteras. Resultatet är indelat i fyra olika huvudteman som är kopplade till de ämnen som berördes mest under intervju:

Individ i kläm, Godtycklighet, Begränsad/styrd handlingsutrymme och Normer kring ålder.

Underteman valdes ut genom en analysprocess av insamlad empiri, som beskrivs under rubriken Metod, av materialet där följande teman lyftes mer än andra.

Intervjupersoner

Alla fem intervjupersoner som deltog i studien arbetar i olika stadsdelar inom Stockholm stad.

- LSS handläggare 1 är född 1983, är utbildad socialpedagog och har tidigare arbetat som utförare i många år. Arbetar som biståndsbedömare i två år.
- LSS handläggare 2 är född 1972 är utbildad socionom i 11,5 år. Har tidigare arbetat i andra kommuner. Arbetar som LSS handläggare i nuvarande stadsdel i fem år.
- LSS handläggare 3 är född 1959 är utbildad socionom i tretton år. Arbetar som LSS handläggare i nuvarande stadsdel i sju år.
- LSS handläggare 4 är född 1953 är utbildad socionom sedan 1993. Arbetar som LSS handläggare i nuvarande stadsdel i 24 år.
- LSS handläggare 5 är född 1964 är utbildad arbetsterapeut. Arbetar som LSS handläggare i nuvarande stadsdel i fyra år.

Kompletterande samtal. I samtalet medverkar en kompletterande intervjuperson som är en utbildad socionom med mångårig erfarenhet av socialtjänstens arbete kring äldre och funktionsnedsatta. Samtalet användes som grund för intervjufrågor till övriga intervjupersoner och presenteras därför innan övrig empiri. Personen i fråga arbetar just nu som strateg på en av Stockholms läns Socialförvaltningar och håller i kvalitetsarbete för socialtjänsten. En del av detta kvalitetsarbeten är möten där representanter från olika socialtjänster deltar med syftet att skapa rutiner och tankesätt med målet i att biståndshandläggare ska utföra bedömningar på liknande sätt.

Under intervjun menar respondenten att frågan om att fortsätta bevilja insatsen daglig verksamhet för personer som över 67 år tidigare har varit uppmärksam på chefsnivå. Frågan lyfts upp om att alla biståndshandläggare ska göra lika, hur de ska göra och vad de ska ligga som grund till bedömningen. I dagsläget menar respondenten att det finns de delat av verksamheten som beviljar fortsatt daglig verksamhet för personer över 67 år och de som inte gör det med anledning av att personen som ansöker inte längre är i yrkesverksam ålder. Hen beskriver vidare att det finns praxis som avslagen grundar sig på men även att det inte är fel att bevilja. Personen som intervjuades anser inte att direktiv är rätt ord att beskriva de riktlinjer som framkommit kring att de kan fortsätta bevilja fortsatt daglig verksamhet även när de som ansöker är över 67 år. Direktiv anser hon är mer som en order som biståndshandläggare inte kan arbeta utanför. Respondenten underströk att alla bedömningar är individuella.

5.1 Individ i kläm

Studien utgick ifrån information som studiens författare fått kring direktiv i Stockholm stad där de skulle bevilja fortsatt daglig verksamhet för individer som tidigare haft det men sedan fyllt 67. Denna grund till studien ifrågasattes under intervjuerna där respondenterna kände igen sig i att de fått riktlinjer som påverkade hur de arbetar kring dessa bedömningar men flera drog sig för att kalla dessa direktiv. Citaten under exemplifierar de intervjupersoner som anser att de fått tydliga direktiv från socialförvaltningen och vad de direktiven innehåller:

Vi har fått som en muntlig direktiv från socialförvaltning att personer med funktionsnedsättning som över 67 år har möjlighet att fortsätta med daglig verksamhet då anledning är att man inte har andra verksamheter att erbjuda (LSS handläggare 3).

Det blev möjligt för de som tidigare haft daglig verksamhet och som förlorat den vid 67-årsdagen att efter denna direktiv, återfå insatsen. (LSS handläggare 5).

Samtliga respondenter förklarar någon gång under deras intervju att många personer som bor i bostad med särskild service enligt LSS har också beviljats insatsen daglig verksamhet enligt 9 § 10 LSS.

Denna förklaring kan ses i följande citat:

Boende som har ansvar för fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter är också något som ingår i insatsen bostad med särskild service för vuxna enligt LSS (LSS handläggare 5)

Men för att ge det stödet i samband med fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter behöver det därför finnas tillräckligt med personal i bostaden. Samtliga respondenter upplever att det finns en påtaglig brist på personal i de flesta bostaden.

Samtliga respondenter uppskattade möjligheten som direktiven, eller riktlinjerna, ger där de har ett stort handlingsutrymme kring beviljandet av den fortsatta insatsen.

5.1.1. Ska inte spela roll

Det ska inte spela någon roll var man bor och man bor i Kiruna, du bor i Skåne eller i Stockholm, du ska få exakt samma liksom förutsättningar så länge du bor i Sverige (LSS handläggare 2).

I intervjuerna beskriver de som intervjuas att det ska vara lika för alla i bedömningar vilket är extra viktigt när arbetet är myndighetsutövning. De flesta som intervjuas beskriver vidare att det oftast är olika mellan stadsdelar i Stockholms stad men även mellan kommuner i Stockholms län. Vad som beviljas i Vallentuna är inte det samma som beviljas i Sollentuna och bedömningen som ligger till grund kan skilja sig markant. I citat under beskrivs denna diskrepans i bedömningarna i koppling till beviljandet av fortsatt daglig verksamhet efter den som ansöker fyllt 67 år.

Det är likställighetsprinciperna, det är väldigt tokigt att till och med inom Stockholm stad så finns det flera stadsdelar där man har sagt att från 67 år så får man ingen DV men den får man här, så om man bott i fel stadsdel så har man inte fått den. Men här har man fått den. Och det är väldigt tokigt, det är inom samma kommun (LSS handläggare 3).

5.1.2 Sammanfattningsvis

Det är flera handläggare upplever tydlig att de har fått muntliga direktiv att fortsätta bevilja insatsen daglig verksamhet trots att klienter är inte är i yrkesverksam ålder längre. Det har visat sig att ansvaret ligger på de samtliga LSS boenden att anordna fritidsaktiviteter. Men brist på personal och alternativen att erbjuda andra verksamheter för denna målgruppen inte finns visat sig att den enskildes behov kan inte tillgodoses på annat sätt. Genom att vissa fortsätter bevilja insatsen daglig verksamhet skapade stora skillnader i bedömningarna vilket lett till att var man bor kan spela större roll än det individuella behovet.

5.2 Godtycklighet

Direktiven, eller riktlinjerna, ansågs av respondenterna vara ganska godtyckliga och trots att biståndshandläggare uppskattade handlingsutrymmet det gav dem så kunde de uppfattas som otydliga.

Jag har jobbat i alla fall i fyra kommuner under de där 11,5 år och det har skiljt ganska mycket hur man tänker, även lagstiftningen är exakt samma men andra bedömningarna skiljer vi, det är så påtagligt faktiskt så att man.. här är väldigt positivt här XXX sdf, här är vi väldigt generösa faktiskt, överlag är väldigt generösa. Så jag blev väldigt glad överraskad när jag började här. För att jag hade räknat mig av några avslag i början som inte blev utan blev bifall, oj! vad bra! tänkte jag, var jätteroligt och otroligt förvånat för där jag kommit ifrån var inte så. Men så sågs verkligheten [...] (LSS handläggare 2)

5.2.1 Konsekvenser

När personen har levt hela sitt liv med sin funktionsnedsättning -fortsatt bevilja insatsen, då ingenting har förändrats. Medan unga vuxna får kortare beslut då de anses ha större förändringspotential, bland annat kunna börja jobba. Personer över 67s behov bedöms kunna tillgodoses på annat sätt, på grupp- eller servicebostaden. Citatet under illustrerar kritiken till det här tankesättet.

De åker ju dit och sen sitter de där, äter kanske lite men de ändå i ett socialt sammanhang liksom och varit där i många, många många år. Kanske finns folk som har varit där med massa med år. Kanske sen 1994 i alla fall, och det är 24 år. Det är väldigt lång tid. och säga plötsligt "Nej, då får du inte komma hit nå mer" och de kan man ju bli mycket ledsen. Jag tycker det är dum att man ta bort den. Det här är ju folk som kommer att tvungna att sitta på sitt boende eller så finns det de som bara har DV och har inget annat i livet så får man inte ha det sen så sitter man kanske hemma så blir det negativt, ingen stimulans. Så det är bra med DV på så sätt (LSS handläggare 1).

Alla respondenter beskriver att de tycker att det ska fortsätta men möjligheten för klienterna att få daglig verksamhet beviljad efter dem fyllt 67. Behovet som ligger som grund till bedömningen att daglig verksamhet beviljas i första led finns fortfarande där. Behovet av bland annat stimulans och kontinuitet anses inte kunna tillgodoses på samma sätt på boendet. Denna tankegång beskrivs under i citatet.

Precis, det är en stimulans och det ska ju stimulera. Personalen är ju där för att hitta på lite stimulerande saker och hjärna. Det är klart om man har förståndshandikapp det klart att man kanske inte gör samma sak som du och jag gör, men man kanske kan göra jätteviktiga saker ändå. Och den personen känner sig sedd och lyssnad på och man är i sammanhang och man stolt över ritat/målat som är stort sak för den (LSS handläggare 1).

5.2.2 Likställighet

Argumentet om likställdhet togs upp under intervjuerna. Det beskrivs att det ska vara lika för alla i samhället när det gäller jobb och anställning. Daglig verksamhet ska trots allt fortlöpa när personen är i yrkesverksam ålder. Argumentet fortlöper då att individen borde kunna gå i pension precis som alla andra yrkesverksamma i samhället. Möjligtvis kan det finnas utrymme att sakta avsluta ens yrkeskarriär, kanske trappa ner tiden till deltid, men det borde finnas ett avslut.

[...] dels i lagen står ingenting om att du egentligen ska kunnat vara 75 och ha DV, för att det står ju inte i lagen att du ... men samtidigt det står ingenting i direktivet heller om att i Stockholms stad riktlinjer om man inte får bevilja. Men samtidigt så är det ju så att det klart att ska vara lika för alla i samhället och varken du eller jag kommer förmodligen så är det nu i alla fall så får man inte jobba länge tills man är 67, skulle jag var 67 då så skulle min chef säga "stopp" sen kanske man kan komma in ändå och jobba på timmar om det är väldigt, väldigt att göra. Men alltså i normalt sätt vid 67 säger arbetsgivaren "nej, men du räcker" och då ska vara samma för funktionsnedsatta (LSS handläggare 2)..

Under intervjuerna framkommer det uttrycker "generositet" från tre av fem intervjupersoner att inom respektive stadsdel har LSS handläggare fortsatt bevilja insatsen daglig verksamhet efter 67 år. En person beskrev bland annat under intervjun att:

vi har ju varit väldigt generösa med att även man har fyllt 67 år så om man är velat och orkat och kunnat så kunde man gärna få gå kvar på sin dagliga verksamhet (LSS handläggare 4).

Det handlar här inte om en individs behov utan om socialtjänstens välvilja och "generositet" gentemot individen som ansöker. Om någon ansöker så fortsätter de ompröva, och bevilja, på samma sätt som de tidigare gjort.

5.2.3 Sammanfattningsvis

Trots att beviljandet av daglig verksamhet ses överlag som något positivt kan det även vara godtyckligt. En person som haft daglig verksamhet hela sitt liv kan se insatsen som livsviktig och det kan vara lätt att bara fortsätta att bevilja insatsen. Men intervjupersonerna beskriver även att det måste vara lika för alla, de med funktionshinder såsom de med utan. Några säger även att de successivt ska gå ner i tiden för den dagliga verksamheten för att senare kunna pensionera brukarna på ett icke-traumatiserande sätt.

5.3 Begränsad handlingsutrymme

5.3.1 Politisk styrning

[...]men nu säger Stockholm stads sida uppåt i strukturen att eftersom DV är en insats som ska motsvara ett vanligt arbete på en öppet arbetsmarknaden och då så samma regler ska gälla även för funktionsnedsatta personer (LSS handläggare 3).

Två av respondenterna berättar att det kommer ske ändringar snart och att allt ska vara lika för alla.

Trots att handläggare själv inser att behovet finns med fortsatt daglig verksamhet hos en klient,

kommer det inte beviljas mer. Det framkommer väldigt tydligt från flera respondenter att det är politiskt styrd.

Jag skulle gärna fortsätta med DV, men senast föregår så sa min chef att nu har från stan gått ut och sagt att det inte kommer, man ska inte få jobba längre än 67. Man har fattat beslut, där väldigt centralt på Socialförvaltningen alltså. Det är inte här. Socialförvaltningen ligger i Farsta vilken flyttade från Söder för tre år sen. De fattar och andra sidan beslut utifrån vård kommer ännu högre uppifrån (LSS handläggare 2)

Det är politiskt styrd. Vi jobbar i politiskt styrd organisation, så till viss del är ju så. Den kan skilja om det vänster styrd, vänster/höger majoritet, det kan absolut skilja (LSS handläggare 5).

Vidare berättar de två respondenter att förändringar kommer ske snart:

Planen är att det ska vara lika för funktionsnedsatta och som det är för icke funktionsnedsatta, lika som för dig och mig. Vi får jobba fram till 67 och då ska man inte heller ska ha rätt till DV längre fram till 67 punkt (LSS handläggare 5).

Alla ändringar behöver påbörja planeras i god tid. Och en av respondenter anser att under hösten kommer det nog ske.

Men när exakt det träder i kraft vet jag inte. Men innan man kan börja ta bort folk då som är 67 uppåt. Då det måste deras boenden hunnit också anställa personal och gjort om sin beredskap. Så det är ett långt arbete, det är en lång process. Men det kommer påbörjas som Inger J. sa att, vi får se, förmodligen efter sommaren. Jag menar att vi inne i maj snart, sen går folk på semester. Så jag kan tänka mig i höst här kanske börjar (LSS handläggare 2).

5.3.2 Ekonomiskt styrd

Det handlar om pengar. Jag tror inte att det finns någon biståndshandläggare som inte vill bevilja. Men det kanske finns. Men jag tycker att om en person VILL och ORKAR så är det väl mycket, mycket bättre att han/hon få gå kvar på sin DV än att man ska säga "Hör du tyvärr, du fyller 67 om ett halvt år, så att du vet att jag kommer avslå den här insatsen från om med då, så ska man börja med någon form av avslutningsarbete här, förbereda mannen/kvinnan på de som ska sluta (LSS handläggare 1).

Samtliga respondenter påpekar att det kommer kosta mer för boende nu när alla som hade daglig verksamhet kommer vara "hemma". Men flera stadsdelar är redo att samarbeta med boendena, så att det ska gå så bra som möjligt för brukarna.

det kommer så klart ske ett arbete alltså mellan mina chefer och cheferna till boendena i stadsdelen. Vi har ju vara boendena här i stadsdelen och även andra boende de som bor på nåt extern boendet. De boendena måste också få till sig att "nu är nya regler här, om de har någon som är så gammal, så att de bli av sin DV. Det är en stor process och det bli omförhandling kring priser, för att gå ju man priset gå upp för stadsdelen, det behövs mer personal på boendet för att ta hand om den här personen. Det är jätte många steg. Men arbetet kommer påbörjas här så att vi får se (LSS handläggare 3).

5.3.3 Sammanfattningsvis

Vissa intervjupersoner beskriver att Farsta stadsdelsförvaltning tagit fram riktlinjer och direktiv som beskriver hur handläggarna ska bevilja daglig verksamhet för personer över 67. Det ser olika ut beroende på vilken LSS-handläggare som svarar på frågan om hur eller när de ska göras. Vissa vet om exakt hur arbetet kommer fortlöpa medan vissa inte ens börjat planera det. Detta politiska beslut kan resultera i att personal behöver rekryteras till boenden då de nu blir ensamt ansvariga för brukarnas

aktivering i vardagen. Hur och när det ska hända blir viktigt så att Socialtjänsten kan bemöta svårigheter som kan uppstå när arbetssättet ändrats.

5.4 Normer kring ålder

5.4.1 Tillhörighet till enhet

De flesta handläggare beskriver att vissa personer som bor på ett boende med särskild service enligt LSS är kvar på enheten för vuxna. En person med funktionsnedsättning kan ha insatser både enligt LSS och SoL. När en person som endast har SoL-insatser fyller 65 år övergår ansvaret för dennes stödbehov till äldreomsorgen.

Om man har en klient som har kontaktperson enligt LSS och som fyller 65 år så flyttas de till äldreomsorgen. Men om man har bostad med särskild service för vuxna enligt LSS då behåller vi de personerna framåt så säga, så är det (LSS handläggare 4).

Samtliga respondenter uppger att det handlar om tolkningsfråga, en respondent förklarar tolkningsfrågan i citatet under:

Säg att en person fyller 67. Det inte fel att avslå alltså egentligen. Eftersom på arbetsmarknaden i dagsläge du få ju inte jobba längre än 67 och sen är det stopp. Men det inte heller fel att säga men du få fortsätta OM du vill. Det här är ju upp till kommunen egentligen (LSS handläggare 3).

5.4.2 Tänker olika

Trots att det är samma kommun Stockholm stad, bedömningar och insatser skiljer sig åt mellan 14 olika stadsdelar.

Det är väldigt tokigt när man är inom en och samma kommun gör jätte olika i 14 olika stadsdelar. Fast man gör ändå väldigt olika. Men kanske kan få bättre i alla fall (LSS handläggare 4).

Samtliga respondenter nämner på olika sätt tillämpningsnätverksmöten som den del av hur samsyn i rutiner och handläggningssätt skapas. Syfte med denna typ av möte är att handläggarna som arbetar med funktionsnedsatta ska försöka tänka lika i sina bedömningar.

Det finns ett tillämpningsnätverk inom Stockholm stad, där man då representant för varje stadsdel träffas för att man ska försöka tänka så lika som möjligt, men jag tror att man ändå tänker olika i vissa fall, att det bli svårt liksom, det är olika. Men det bättre med tillämpningsnätverket (LSS handläggare 5).

5.4.3 Sammanfattningsvis

Alla LSS-handläggare beskriver att personer som har LSS boendeinsatser ligger kvar inom avdelningen för LSS men att om de endast har SoL insatser så övergår de till LSS. Men trots att de hade tillämpningsnätverksmötena där målet var en ökad samsynighet i hur de tolkar riktlinjer så kvarstår skillnaderna. Om stadsdelen fortsätter att tillämpa daglig verksamhet för personer över 67 eller inte är helt beroende på denna tolkning av riktlinjer. En intervjuperson uttrycker att det kan bli väldigt fel då samtliga stadsdelar är delar av en och samma kommun, och trots det så bedömer de olika.

6. Analys

Kapitlet under ämnar redogöra för hur vi kan förstå resultatdelen med dess insamlade empiri genom att se den med hjälp av det teoretiska begreppet handlingsutrymme. För att göra analysen så tydlig som möjligt utgår den ifrån resultatets tematiska rubriker. Analysen ska utföras med hjälp av begreppen handlingsutrymme, som beskrivs under kapitlet ”teori”.

6.1 Individ i kläm

I empirin framkommer det att flera handläggare upplever tydlig att de har fått muntliga direktiv som reglerar biståndshandläggarnas handlingsutrymme. Dessa muntliga direktiv handlar om att fortsätta bevilja insatsen daglig verksamhet trots att klienter är inte är i yrkesverksam ålder längre. Detta direktiv ger flera direkta konsekvenser på individerna som omfattas av besluten. Det har bland annat visat sig att ansvaret ligger på de samtliga LSS boenden att anordna fritidsaktiviteter vilket annars var dagverksamhetens ansvar. Genom att personal på boenden får mer ansvar för de behov som annars täcktes av den dagliga verksamheten så behöver de erbjuda fler alternativen för andra verksamheter för denna målgruppen. Genom att vissa fortsätter bevilja insatsen daglig verksamhet skapade stora skillnader i bedömningarna vilket lett till att var man bor kan spela större roll än det individuella behovet. Individen handlar emellan de bedömningar som bygger på likvärdig arbetssituation, miljö (HFD, 2014 ref 49) och den goda levnadsstandarden som LSS-lagstiftningen garanterar. Eller gör de det? Kan inte LSS-boenden leva upp till den levnadsstandard i form av aktivering som individerna har rätt till. Genom att stadsdelsförvaltningarnas, och socialsekreterarnas, rutiner skiljer sig åt hamnar individerna inte bara i kläm utan de kan ställas mot varandra.

Således påvisar empirin det som teorin om biståndshandläggarnas handlingsutrymme påstår. Lindelöf & Rönnbäck (2004) beskriver bland att biståndshandläggarnas handlingsutrymme baseras på riktlinjer och blir mer av en administrativ process. Detta till trots att biståndshandläggare har ett stort handlingsutrymme enligt Socialtjänstlagen och LSS-lagstiftningen. Även Dunér och Nordström (2005) beskriver en verklighet där rutiner och de administrativa processerna blir det centrala för biståndshandläggarnas arbete. Här ställs både biståndshandläggare och klienter i kläm då resultatet blir att handläggare inte kan använda fullt ut det handlingsutrymme som lagen ger de möjlighet för. Sedan även klienten som inte får en individuell bedömning utifrån de särskilda behov som den är berättigad.

I min förförståelse så nämnde jag att jag har varit i kontakt med målgruppen och sett nån slags av oro som skapas i samband med uppföljningsmöte med socialsekreterare att möjligtvis få höra igen att de inte få fortsätta arbeta längre. Den oron blir berättigad när man ser socialsekreterare i studiens resultatdel som berättar att de inte kan genomföra individuella prövningar. Men vem är det som ansvarar för om individen är i kläm? Kommunen är alltid ytterst ansvarig för deras invånares

välbefinnande och socialsekreterare förvaltar kommunens resurser i deras närsamhälle. I Stockholm så är kommunen uppdelad i stadsdelsförvaltningar som till mångt och mycket kan utforma riktlinjer och styra socialsekreterarnas handlingsutrymme. Om en individs välbefinnande styrs av dess behov av aktivering och samhällelig gemenskap inte kan tillgodoses på andra sätt än daglig verksamhet behöver kommunen, och socialsekreterarna, undersöka detta behov. Socialsekreterarnas handlingsutrymme måste således anpassas utifrån de förutsättningar för välbefinnande de enskilda individerna har. Behöver socialsekreterarnas ett statistiskt handlingsutrymme som är heltäckande, eller behövs det ett anpassningsbart handlingsutrymme för att motverka att individer kommer i kläm? I empirin lyfts ett perspektiv, av respondenterna, vikten att kunna utföra vad som rätt för varje enskild individ.

6.2 Godtycklighet

I empirin framkommer att beviljandet av beviljandet av daglig verksamhet ses överlag som något positivt men det kan bli godtyckligt. Samtidigt beskriver intervjupersonerna även att det måste vara lika för alla, mellan de med funktionshinder såsom de med utan. Det kan resultera i att en person som haft daglig verksamhet hela sitt liv kan se insatsen som livsviktig och att biståndshandläggare kan se det som ett lätt val att bara fortsätta att bevilja insatsen. Några andra säger även att de successivt ska gå ner i tiden för den dagliga verksamheten för att senare kunna pensionera brukarna på ett icke-traumatiserande sätt.

Dessa två sätt är olika tillvägagångssätt att hantera handläggningen av daglig verksamhet för individer över 67 år. Både grundar sig framförallt på de olika biståndshandläggarnas övertygelser om målgruppen och insatsen. Genom det stora handlingsutrymmet biståndshandläggare faktiskt har, utanför de direktiven som stadsdelarna ger ut, så skapas en stor professionell makt - vilken Lipsky och Howe (Evans & Harris, 2004) talar om. Den professionella makten möjliggör för biståndshandläggare att utöva makt inom sitt eget handlingsutrymme. Genom att biståndshandläggarnas makt kan de, i viss mån, bestämma över utredningsprocessen och besluten som tas.

Denna professionella makt kan leda till godtycklighet då varje handläggares professionella, såväl som personliga, åsikt spelar stor roll i beslutet. Om en biståndshandläggare anser att en insats är skälig så kan det påverka resultatet de arbetar mot. I empirin visas denna godtycklighet i och med att vissa per rutin fortsätter bevilja insatser som individer alltid blivit beviljade då de anser det vara skäligt för att de alltid blivit beviljade det. Jag upplever att det kan bli så att biståndshandläggare kan fortsätta bevilja insatser då det är lättare och de inte behöver ta ställning till hur individens behov sedan ska tillgodoses.

6.3 Begränsad handlingsutrymme

I empirin framkommer att vissa intervjupersoner beskriver att Farsta stadsdelsförvaltning tagit fram riktlinjer och direktiv som beskriver hur handläggarna ska bevilja daglig verksamhet för personer över 67. Hur eller när det ska göras ser olika ut beroende på vilken LSS-handläggare som frågas. Vissa vet om exakt hur arbetet kommer fortlöpa medan vissa inte ens börjat planera det. Det politiska beslutet, i form av det muntliga direktivet, kan resultera i att personal behöver rekryteras till boenden då de nu blir ensamt ansvariga för brukarnas aktivering i vardagen. Hur och när det ska hända blir viktigt så att Socialtjänsten kan bemöta svårigheter som kan uppstå när arbetssättet ändrats.

Lipsky och Howe (Evans & Harris, 2004) beskriver de att de olika biståndshandläggarnas professionella makt är olika beroende på deras utgångspunkter. I empirin beskrivs hur biståndshandläggaren makt begränsas av muntliga direktiv men samtidigt hur de olika handläggarna kan styra handläggningens resultat. Den professionella makten blir även ett professionellt ansvar när beslut tas som resulterar i konsekvenser som påverkar klienternas behov och personalens arbetssätt.

Genom studien går det att utläsa de olika konsekvenser som framkommer i och med att socialsekreterarnas handläggning blir av en mer administrativ karaktär (Rönnbäck & Lindelöf, 2004). Empirin kartlägger hur socialsekreterare utgår från rutiner och riktlinjer, direktiv, istället för att individuellt och förespråkslöst utreder varje enskild individs faktiska behov. Utgångspunkten behöver inte vara de kommunala riktlinjerna men även praxis, prejudikat och lagar ramar in varje enskild socialsekreterares handlingsutrymme. På ett sätt blir de juridiska ramarna de som utgör den yttersta utgångspunkten för socialsekreterarnas handlingsutrymme.

Men behöver dessa ramar vara något negativt eller positivt? Det går att utläsa både positiva och negativa perspektiv på handlingsutrymmen i respondenternas intervjuvar. Vissa verkar se direktiven för att bevilja eller inte bevilja daglig verksamhet över 67 år som något som ökar rättssäkerheten eller effektiviteten på deras avdelningar och stadsdelsförvaltningar. Andra verkar se direktiven som något som styr de bort från vad de anser vara en god levnadsstandard för deras klienter. Evans och Harris (2004) drar även de slutsatsen att handlingsutrymme inte kan vara något bestämt gott eller ont, bra eller dåligt. De beskriver även att de upplever att handlingsutrymme inte behöver försvinna till förmån för regler och riktlinjer. Möjligheten till friheter i handlingsutrymme kan därmed existera även i en miljö med regler och riktlinjer.

Avseende handlingsutrymmet kan det finnas en positiv aspekt som handlar om att tydliggöra vägledning av socialsekreterarna. Det ger även ett annat indirekt positivt resultat i och med att det kan ge politiker en förståelse för hur deras policies implementeras. Det är trots allt politiker som, i enlighet med sina åsikter, driver igenom förändringar på fler olika ändringar. Genom att möjliggöra för politiker att se hur deras policies utförs i praktiken och inte bara hur det implementeras men även hur problem bemöts. Genom detta kan möjliggöra formulering av de policies som drivs igen och skapa mer precisa råd och vägledningar till frontbyråkraterna.

Sammanfattningsvis så kan vi se hur socialsekreterarnas handlingsutrymme blir mer styrt och begränsat utifrån ett likabehandlingsperspektiv. Individerna blir fast mellan att å ena sidan bli

behandlade på ett likvärdigt, och sannolikt effektivare sätt, istället för individuellt utifrån varje individs enskilda behov.

6.4 Normer kring ålder

I empirin beskriver alla LSS-handläggare personer som har LSS boendeinsatser ligger kvar inom avdelningen för LSS men att om de endast har SoL insatser så övergår de till LSS. Trots att stadsdelarna hade tillämpningsnätverksmötena där målet var en ökad samsynighet i hur de tolkar riktlinjer så kvarstår skillnaderna. Om stadsdelen i fråga fortsätter att tillämpa daglig verksamhet för personer över 67 eller inte är helt beroende på denna tolkning av riktlinjer. En av de intervjupersoner beskriver i empirin att det kan bli väldigt fel då samtliga stadsdelar som är delar av en och samma kommun bedömer så de olika beroende på klientens ålder.

Wolmesjö och Staaf (2014) menar att när biståndshandläggare beviljar bistånd utifrån flera punkter bland annat den enskildes behov, önskemål och använder de sig av kommunens pengar och resurser. Med det professionella handlingsutrymmet och makten som biståndshandläggare har uppstår dilemma där socialarbetaren å ena sidan möter medborgaren som människa till människa, å andra sidan har sitt handlingsutrymme begränsat genom de regler, lagar, styrdokument och kommunala riktlinjer (Svensson m.fl. 2014). I mötet mellan människa mot människa så påverkar människors åsikter, förhållningssätt, fördomar såväl som samhälleliga normer mötet. Kategoriska uppfattningar om äldre och dessa fördomar kan påverka de äldres möjligheter och förutsättningar i samhället. Om en individ som är äldre ses som svagare och mindre handlskraftig så kan det leda till att socialsekreterarens handlingsutrymme minskar den äldres individens möjligheter då de kan avstå från att använda handlingsutrymmet till att öka den äldres förutsättningar.

I socialsekreterarnas arbete, och kanske framförallt i diskussionen kring äldre som beviljad - eller inte beviljas daglig verksamhet, så finns det påverkningsfaktorer från samhället och dess normer kring ålder. Dessa faktorer kan påverka socialsekreteraren och dennes bedömning direkt och därmed även påverka utredning samt beslut. Det finns även de mer uttalade och nedskrivna normer som påverkar socialsekreterarnas arbete i form av de riktlinjer och direktiv som omfattar området. I empirin beskrev de formella muntliga direktiv såväl som de informella riktlinjer som togs fram under tillämpningsnätverksmötena och påverkar bedömningarna. Dessa formella muntliga direktiv och informella riktlinjer baseras på en gemensam faktor - normer kring ålder. Domen från högsta förvaltningsdomstolen HFD 2014 ref.41 grundas även den på normer kring ålder. Individer som är över 67 ska gå i pension och behöver därmed inte den arbetande vardag som de hittills behövt. Dessa normer kan resultera i både förväntningar om att äldre inte ska arbeta men även att som omfattas av LSS inte skulle kunna hantera förändringar. En sak är säker, normerna kring ålder drar en av de minst homogena grupperna över en kam.

7. Slutdiskussion

Syftet med slutdiskussionen är att skapa ett avslut på uppsatsen där det som frågeställningarna efterfrågade sammanställs och nya frågeställningar för forskningsområdet. Genom denna rubriksdel i uppsatsen så ska jag beskriva om och hur frågeställningarna besvarats på samt avslutas med funderingar kring framtida forskning.

7.1 Frågeställningar

Syftet med denna studie har varit att undersöka på vilka grunder LSS handläggare gör bedömningen att fortsätta bevilja insatsen daglig verksamhet för personer som har fyllt 67 år i olika stadsdelar inom Stockholm stad. För att svara på syftet formulerades två frågeställningar som bestod av följande: (1) Hur gör LSS handläggare bedömningen om en individ över 67 har rätt till daglig verksamhet? respektive: (2) På vilket sätt skiljer sig handläggarnas beslut mellan de olika stadsdelarna inom Stockholm stad?

På både den första och andra frågeställningen blev svaret mycket individuellt beroende på intervjupersonen som svarade när det gäller bedömningar och beslut för daglig verksamhet för individer över 67 år. Vissa följer muntliga direktiv och/eller riktlinjer och fortsätter bevilja generöst alternativt är mycket begränsade med sin beviljandegrad. Hur formella skrifter, såsom lagar eller riktlinjer, tolkas spelar också stor roll. En biståndshandläggare kan anse att behovet inte tillgodoses på annat sätt än daglig verksamhet medan en annan kan anse att behovet kan tillgodoses genom ett LSS-boende.

Genom det här sättet att se på bedömningarna så skulle handläggarna kunna argumentera att individen inte är berättigade daglig verksamhet då de inte är i yrkesverksam ålder. I den här bedömningen skiljer handläggarna på arbetsliv i form av daglig verksamhet och aktiveringen som utförs på boendena. En person över 67 har inte längre behovet av arbete men kan fortfarande ha behov av aktivering.

Biståndshandläggarnas handlingsutrymme, eller avsaknaden av det, spelar även roll i bedömningarna om daglig verksamhet. Handlingsutrymmets mängd eller begränsningar kan skilja sig mellan de olika stadsdelarna. När handlingsutrymmet är stort har även biståndshandläggarnas professionella makt en stor roll i bedömningarna.

Oavsett vad handläggarna tyckte, eller tänkte, så kan även de muntliga direktiven på stadsdelen påverka de olika besluten. Cheferna, och arbetsplatsen, påverkar generositet och tolkningarna av de riktlinjer som finns. De enskilda biståndshandläggarna kommer alltid påverkas av personerna över dem. Då mycket kan påverkas av arbetsplatsen, stadsdelarna, så kan de enskilda biståndshandläggarna påverka de styrande på arbetsplatsen i form av stadsdelarna och cheferna.

Så vad har vi kunnat se för mönster under studiens gång? Och vad har studien kunnat visa avseende den praktiska verkligheten kring bedömning av daglig verksamhet för LSS boenden?

Planeringen fortlöper på chefsnivå på både utförar- och beställarsidor avseende hur behov kan fortsatt tillgodoses på annat sätt när LSS-boenden tar över ett allt större ansvar. Det finns därmed en kunskap i det sociala arbetets praktiska värld om svårigheterna som kommer komma vid ändrade rutiner.

Eftersom direktiv kan tolkas som generösare bedömningar och praxis kan tolkas vara mer restriktivt så är det aldrig fel handlat av biståndshandläggare. Det blir alltid enligt lagen men inte alltid enligt de mer informella reglerna. Det visar på att det hittills varit en mycket ojämlig behandling av individers bedömningar. Målgruppen individer som har insatser under LSS har inte den friheten att välja som icke funktionsnedsatta har avseende när de kommer gå i pension. Genom att försöka följa domen som hänvisar till ett jämlikt arbetsliv så restriktivt. Sannolikt kommer individer fortsatt hamnar i kläm mellan de individuella bedömningarna och målsättningen att behandla alla lika inför lagen.

7.2 Funderingar om framtida forskning

Efter studiens slutförande så formulerade jag några punkter om möjliga framtida forskningsämnen som baseras på empirin och mina erfarenheter av ämnet. Dessa punkter utgår från områden som inte i dagsläget är grundligt utforskande men som jag anser vara viktiga för att skapa en förståelse för de klienter som omfattas av studien.

- undersöka hur boende stöttar upp behovet av aktiviteter för individer 67 + i framtiden
- undersöka hur biståndshandläggarnas åsikter ser ut efter de nya riktlinjerna börjat gälla
- undersöka hur klienter själva beskriver processen när de blir tvingade att “gå i pension”

Referenslista

- Ahrne, G., Ahrne, G. & Svensson, P. (2011). Handbok i kvalitativa metoder. (1. uppl.) Malmö: Liber
- Alvesson, M. & Skoldberg, K. (2017). Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod. (Tredje upplagan). Lund: Studentlitteratur.
- Barron, K (2004) ”Genus och funktionshinder”, 15–51 i K Barron (red) Genus och funktionshinder
Lund: Studentlitteratur
- Barron, K (2008) ”Kön och funktionshinder”, 28–46 i L Grönvik & M Söder (red)Bara funktionshindrad? Funktionshinder och intersektionalitet. Malmö: Gleerups
- Bergstrand, B.O. (2012). LSS: stöd och service till vissa funktionshindrade. ([Ny, uppdaterad utg.]). Höganäs: Komlitt.
- Bryman, A. (2011). Samhällsvetenskapliga metoder. (2., [rev.] uppl.) Malmö: Liber.
- Denscombe, M. (2016). Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna. (3., rev. och uppdaterade uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Dunér, A., & Nordström, M. (2005). Biståndshandläggningens villkor och dilemman - inom äldre- och handikappomsorg. Lund: Studentlitteratur.
- Erlandsson, L. (2014). Rätt, norm och tillämpning: en studie av normativa mönster vid beslut enligt LSS på tre arenor. Diss. Lund : Lunds universitet, 2014. Lund.
- Evans, T & Harris, J (2004) “Street-level bureaucracy, social work and the (exaggerated) death of discretion” i British Journal of Social Work, nr. 34-6, s. 871-895
- Evans, T (2013) ”Organisational Rules and Discretion in Adult Social Work” i British Journal of Social Work nr 43 s. 739- 758
- Gubrium, J F & J A Holstein (2001) Institutional selves. Troubled identities in a post-modern world. New York: Oxford University Press
- Gustavsson, A (2004) ”The role of theory in disability research-springboard or strait-jacket?”, Scandinavian Journal of Disability Research 6 (1):55–70
- Hydén, L-C , C Nilholm & K Karlsson, (2003) När olikhet blir problem: handikapp- forskning, kontext och social interaktion, Socialvetenskaplig tidskrift 4 319–333

- Johansson, R. (2007) Vid byråkratins gränser: om handlingsfrihetens organisatoriska begränsningar i klientrelaterat arbete. Tredje.uppl. Lund: Arkiv.
- Johansson, S. & Taghizadeh Larsson, A. (red.) (2016). Förändringsperspektiv på äldreomsorg: att leva som andra. Malmö: Gleerup.
- Järvinen, M & N Mik-Meyer (red) (2003) At skabe en klient: institutionelle identite- ter i socialt arbejde Köpenhamn: Hans Reitzel
- Jönson, H. & Harnett, T. (2015). Socialt arbete med äldre. (1. utg.) Stockholm: Natur & Kultur.
- Isaksson, C. (2014). Skolkuratorers handlingsutrymme – gränser, legitimitet och jurisdiktion. Socialvetenskaplig tidskrift nr 1, sid. 47-66.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). Den kvalitativa forskningsintervjun. (3. [rev.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, M. & Larsson, L.G. (2017). LSS: [stöd och service till vissa funktionshindrade]. Helsingborg: Komlitt.
- Lindelöf, M., & Rönnbäck, E. (2004). Att fördela bistånd. Om handlägningsprocessen inom äldreomsorgen. Umeå universitet Institutionen för socialt arbete No. 41.
- Lindqvist, R. (2012). Funktionshindrade i välfärdssamhället. (3., [aktualiserade] uppl.) Malmö: Gleerup.
- Lövgren, V & K Hamreby (2011) Factors of importance in the world of work for young people with intellectual disabilities Scandinavian Journal of Disability Research 3 (2):91–117
- Lövgren, V (2013) Villkorat vuxenskap: Levd erfarenhet av intellektuellt funktionshinder, kön och ålder Diss Umeå: Umeå universitet
- Länsstyrelserna. (2007). Riktlinjer -till hjälp eller stjälp. Länsstyrelsernas granskning av kommunala riktlinjer för bedömning av insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS. Västra Götaland: Länsstyrelsen.
- Högsta förvaltningsdomstolen dom 2014 ref.41 mål nr 927-1. Hämtad 2018-05-01 från <http://www.hogstaforvaltningsdomstolen.se/Domstolar/regeringsratten/Rattsfall/HFD%202014%20ref.%2041.pdf>

Patel, R. & Davidson, B. (2011). Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning. (4., [uppdaterade] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Priestley, M (2003) Disability: a life course approach Cambridge: Polity

prop. 1992/93:159. stöd och service till vissa funktionshindrade. Hämtad 2018-05-01 från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/proposition/om-stod-och-service-till-vissa-funktionshindrade_GG03159

Sandvin, J T (2008) ”Ålder och funktionshinder”, 64–88 i L Grönvik & M Söder (red) Bara funktionshindrad? Funktionshinder och intersektionalitet Malmö: Gleerup

Szebehely, M. & Trydegård, G. (2007). Omsorgstjänster för äldre och funktionshindrade: skilda villkor, skilda trender? [Elektronisk resurs]. Socialvetenskaplig tidskrift. (14:2-3, 197-219). Hämtad från <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-60126>

Shakespeare, T (2006) Disability rights and wrongs London: Routledge

Söder, M (2000) ”Relativism, konstruktivism och praktisk nytta i handikappforskningen”, 34–50 i J Froestad, P Solvang & M Söder (red) Funksjonshemning politikk og samfunn. Oslo: Gyldendal

SFS 2008:962 Lagen om valfrihetssystem. Hämtad 2018-04-01 från <https://lagen.nu/2008:962>

SFS 1999:132 Lag om om förbud mot diskriminering i arbetslivet på grund av funktionshinder. Hämtad 2018-04-10 från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-1999132-om-forbud-mot-diskriminering-i_sfs-1999-132

SFS 2008:567. Diskrimineringslagen. Hämtad 2018-04-30 från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/diskrimineringslag-2008567_sfs-2008-567

Socialtjänstlagen (2001: 453). Hämtad den 2018-04-18 från <http://www.regeringen.se/49bbd8/contentassets/375c5289fb3b434b8aba108a38d6e1f4/vardigt-liv-i-aldreomsorgen-prop.-200910116>.

Socialtjänstrapport, 2016:en beskrivning av socialtjänsten i Stockholms stad. Hämtad 2018-11-05 från <https://insynsverige.se/documentHandler.ashx?did=1893748>.

Socialstyrelsen, 2008. Daglig verksamhet enligt LSS: en kartläggning. Hämtad 2018-07-01 från http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/8852/2008-131-22_200813122_rev_2.pdf.

Socialstyrelsen, 2011. Bostad med särskild service och daglig verksamhet: En forskningsöversikt. Hämtad 2018-06-15 från <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/18238/2011-2-6.pdf>.

Sohlberg, P. & Sohlberg, B. (2013). Kunskapens former: vetenskapsteori och forskningsmetod. (3., [kompletterade och utvidgade] uppl.) Stockholm: Liber.

Svensson, K. & Johnsson, E. & Laanemets, L. (2014). Handlingsutrymme. Utmaningar i socialt arbete. Stockholm: Natur och Kultur.

Thomas, C (2006) "Disabilities and gender: Reflections in theory and practice", *Scandinavian Journal of Disability Research* 8 (2–3):177–185

Thurén, T. (2007). Vetenskapsteori för nybörjare. (2., [omarb.] uppl.) Stockholm: Liber.

Wolmesjö, M. & Staaf, A. (2014). Rätt till bistånd i äldreomsorg. Etik, juridik, praktik och profession. Falkenberg: Gleerups Utbildning AB.

Pensionsmyndigheten (2016). Monicas pensionsblogg: Därför bör du fundera över att jobba och ta ut pension samtidigt. Hämtad 17 februari 2019 från <https://www.pensionsmyndigheten.se/monicas-pensionsblogg/monicas-pensionsblogg/test-blogg>.

Bilaga 1

ERSTA
SKÖNDAL
BRÄCKE
HÖGSKOLA

Informationsbrev angående studie om daglig verksamhet för personer över 67 år enligt LSS

Mitt namn är Tatiana Kim och är student på socionomprogrammet vid Ersta Sköndal Bräcke högskola. Under våren 2018 genomför jag en kandidatuppsats inom ämnet socialt arbete. Genom ett direktiv från politiker kan kommuner inom Stockholm stad bevilja insatsen daglig verksamhet enligt LSS till personer med funktionsnedsättning som är *över 67 år*. Syftet med min studie är dels att undersöka på vilket sätt detta direktiv kommer till socialtjänstens kännedom, dels att beskriva effekterna av en sådan lokal policyändring ur socialsekreterarnas perspektiv. Detta informationsbrev är också en förfrågan om Du vill delta i denna studie.

Intervjuerna beräknas ta ungefär en timme. Deltagandet i studien är helt frivilligt och kan när som helst avbrytas utan att Du behöva ange orsak till detta. Intervjuerna önskar jag att få spela in på band, för att ingen information skall gå förlorad och dessa band kommer endast jag att avlyssna. Materialet kommer att transkriberas och behandlas konfidentiellt. Alla band kommer förstöras efter det att studien är slutförd. Studien kommer att finnas tillgänglig inom ramen för en kandidatuppsats som kommer publiceras i databasen DiVA.

Om du vill medverka i studien eller har frågor är Du välkommen att kontakta mig.

Med vänlig hälsning,

Tatiana Kim

Student

073-585 3442

tatkim1@eshstudent.se

Anna Whitaker

Handledare

08-555 05 112

anna.whitaker@esh.se

Bilaga 2

ERSTA
SKÖNDAL
BRÄCKE
HÖGSKOLA

Samtyckesblankett

Härmed samtycker jag att delta i studie ”Daglig verksamhet för personer över 67 år enligt LSS” och blev informerad om studiens syfte. Jag är medveten att mitt namn och personuppgifter kommer inte att presenteras i det slutliga arbetet. Mitt deltagande i studien är frivilligt och jag kan när som helst avbrytas utan ange orsak till detta. Alla uppgifter som framkommer under intervju kommer att spelas in på band och behandlas bara för denna studie. Materialet kommer att transkriberas och behandlas konfidentiellt samt förstöras efter det att studien är slutförd.

.....
Deltagarens namn

.....
Datum

.....
Namnunderskrift

Bilaga 3

Intervjuguide

Innan intervjun påbörjar informeras deltagarna om:

- studiens bakgrund och syfte
- etiska överväganden (information, samtycke, konfidentialitet och nyttjande)
- skriftligt samtycke till inspelning av intervjun

Bakgrundsfrågor

1. Födelseår
2. Utbildning
3. Antal år på arbetsplatsen

Tema: Daglig verksamhet

4. Vad är syfte med daglig verksamhet?
5. Hur delaktiga brukarna är?

Tema: Handläggarens uppdrag

6. På vilka grunder beviljas insatsen daglig verksamhet för personer som är över 67 år enligt LSS?
7. På vilka grunder inte beviljas insatsen daglig verksamhet? Vad får man istället?
8. Vilka underlag krävs för att ta ett optimalt beslut? Vilka riktlinjer/policydokument används?
9. Vilken är vanligast orsak vid avslag/bifall?
10. Görs alltid individuella bedömningar?

Tema: Handlingsutrymme

11. Hur skulle du kunna beskriva vilken betydelse lagar, riktlinjer har för dina bedömningar och beslut? Upplever du det som ett hinder eller stöd?

Tema: Samverkan

12. Hur ser samverkan med andra stadsdelar ut för att alla bedöma likadant?
13. Vilka aktörer som finns mer?

Tema: Utmaningar/svårigheter

14. Hur påverkats du att först dra in insatsen och bevilja senare igen?
15. Vilka svårigheter/dilemma upplever du i ditt arbete?
16. Vad behöver förbättras?
17. Är det något du vill lägga till?